

Ayasofya Camii

İstanbul'un fethinden sonra İslâm âleminin en büyük câmilerinden. Hıristiyanların mistik bir mefhûmu olan Sofîa (İlâhî hikmet) adına kurulan Ayasofya (Sainte Sophie) ilk olarak Milâdî 325 senesinde Büyük Kostantin tarafından ahşapdan yaptırıldı.408 yılında yandı. İkinci Teodosyus binayı yeniden yaptırdı ve 415 yılında tekrar açtı. Bu ikinci kilise de 532 yılında çıkan bir ihtilâl neticesinde yandı. İmparator Jüstinyanus bu kiliseyi evvelki binalardan daha büyük ve gösterişli bir şekilde yeniden yaptırdı. Bu inşâatta Bizans İmparatorluğunun her tarafından malzeme getirildi. Böylece, eski yapıların işlenmiş malzemeleri de kullanıldı. Jüstinyanus devrinde meydana gelen bir zelzelede binanın kubbesi yıkılınca, aynı imparator 548 yılında kubbeyi bugünkü şekliyle yeniden yaptırdı.

Fâtih Sultan Mehmed Han tarafından 1453 (H. 857) târihinde İstanbul feth edilince câmiye çevrildi. Fâtih Sultan Mehmed Han kubbeye kadar çıkıp, bina ve çevresini harap görüp tamire karar verdi. Burada ilk Cuma namazını büyük âlim Akşemseddîn kıldırdı. Fâtih Sultan Mehmed Hân Ayasofya'yı hayrâtının ilk eseri olarak, kıyamete kadar câmi kalmak şartıyla vakf etti. Câminin yanına da bir medrese yaptırdı. Bu medresede ilk defa büyük âlim Molla Hüsrev ders okuttu. İlk olarak batıdaki yarım kubbenin yanındaki baskı kuleciklerinden güneydekinin üstüne ahşap bir minare yapıldı. Bu minare 1574 tarihindeki tamirde kaldırılarak, câminin güneybatı köşesine tuğladan bir minare yaptırıldı. Fâtih Sultan Mehmed Han'dan sonra pâdişâh olan ikinci Bâyezîd Han da saray kapısı köşesindeki İkinci minareyi yaptırdı ve Fâtih'in kurduğu medreseyi genişletti. Kânûnî Sultan Süleymân Han'ın oğlu ikinci Sultan Selîm Han da câminin etrafını saran ve yapıya zarar veren evleri yıktırarak sedlerle tahkim ettirdi ve kuzey tarafına iki minare yaptırdı.

1809'da sultan İkinci Mahmûd tarafından tamir edilen Ayasofya Câmii kırk yıl kadar sonra sultan Abdülmecîd Han tarafından 1847 senelerinde tekrar büyük bir tamir gördü. Vefât eden şeyhülislâm Mekkîzâde Mustafa Efendi'nin devlete kalan serveti bu işe tahsis edildi. Bugün mevcûd olan ve Mustafa İzzet Efendi'nin hattı olan 7,5 m. çapındaki lafzatullah, Peygamber efendimizin sallallahü aleyhi ve sellem ve dört halîfesinin ism-i şerifleri yazılı olan yuvarlak levhalar asıldı.

Ayasofya'da Ramazan aylarında bilhassa teravîh namazında çok kalabalık bir cemâat toplanırdı. Pâdişâhın katıldığı Kadr geceleri ve Bayram namazlarında muhteşem bir manzara arz ederdi. Osmanlı hükümdarları Ayasofya'nın bakımına ve câmi olarak zenginleşmesine îtinâ gösterdikleri gibi, yardımsever müslümanlar da bu iş için vakıflar kurmuşlardı.

Kaynak: Osmanlı Tarihi Ansiklopedisi / Cild 1